

Právní odpovědnost

Miloš Večeřa Právní nauka I

Pojem odpovědnosti

Nový OZ mluví o újmě majetkové (škodě) a nemajetkové

Odpovědnost je reakce společnosti na porušení soc. norem

Odpovědnost lze rozeznávat na více úrovních:

a) právní odpovědnost (trestní, správní, občanskoprávní)

b) politická odpovědnost,

c) ústavní odpovědnost,

d) morální odpovědnost,

e) ekonomická odpovědnost,

f) vnitroorganizační odpovědnost a další.

Dvě koncepce sociální odpovědnosti:

- **Aktivní koncepce odpovědnosti** (perspektivní, již se vznikem povinnosti je vnímána, morální odpovědnost);

- **Pasivní koncepce odpovědnosti** (retrospektivní, vzniká až v důsledku porušení primární povinnosti, obvyklá u právní odpovědnosti).

Pojem právní odpovědnosti

Právní odpovědnost je důsledkem porušení právní povinnosti, je jednou ze základních forem realizace práva. Je uplatněním nepříznivých právních následků, stanovených právní normou, vůči tomu, kdo porušil právní povinnost. Delikvent je povinen je strpět.

Protiprávnost je objektivní kategorie, která vyjadřuje rozpor s objektivním právem, v důsledku:

- protiprávního jednání,
- protiprávního stavu.

Porušení právní povinnosti může být:

- **komisivní** (rušitel se choval tak, jak neměl),
- **omisivní** (rušitel se nechoval tak, jak měl).

Následky porušení právní povinnosti

1. Trvá původní (primární) povinnost s možností vynucení;
2. Vznik nové (sekundární) sankční povinnosti (penále);
3. Jiné následky (zánik práva, neplatnost úkonu, možnost odstoupení od smlouvy apod.);
4. Je přítomen prvek státního donucení (nepřímého nebo přímého).

Funkce právní odpovědnosti

- a) funkce **reparační** (kompenzační) - formou naturální restituce, odškodnění (reparace),
- b) funkce **satisfakční** - např. oblast práva na ochranu osobnosti,
- c) funkce **preventivní**,
- d) funkce **represivní**,
- e) funkce **další** (např. signalizační, výchovná, regulační).

Klasifikace deliktů

Právním deliktem se rozumí zaviněné porušení práva (právní povinnosti), jehož znaky jsou uvedeny v zákoně.

Klasifikace deliktů:

veřejnoprávní delikty, které se dále třídí na

a) **trestné činy** (zločiny a přečiny) – věk, přičetnost

b) **správní delikty** (přestupky a jiné správní delikty, porušují nebo ohrožují zájem společnosti, jehož znaky jsou vymezeny v zákoně,

c) **disciplinární delikty** jako smíšené typy (kárné, kázeňské),

d) **soukromoprávní delikty** (odpovědnost za škodu, za vadu věci, z prodlení apod.).

Specifickými delikty jsou **ústavní** a **mezinárodněprávní** delikty.

Prvky zaviněného porušení právní povinnosti (subjektivní odpovědnost)

- a) objekt deliktu – právem chráněný zájem,
- b) subjekt deliktu – fyzická osoba (věk a psychický stav v době spáchání deliktu) nebo právnická osoba,
- c) objektivní stránka deliktu:
 - protiprávní jednání,
 - škodlivý následek – újma,
 - příčinná souvislost (kauzální nexus) mezi protiprávním jednáním a škodlivým následkem,
- d) subjektivní stránka deliktu – zavinění, motiv a pohnutka.

Prvky porušení právní povinnosti u objektivní odpovědnosti:
subjekt, objekt, objektivní stránka (protiprávní stav).

Zavinění - prvek vědění a vůle

Zaviněním se rozumí vnitřní, psychický vztah delikventa k jeho vlastnímu protiprávnímu jednání, k protiprávnímu následku tohoto jednání. Složka intelektuální a volní.

A) Úmysl (dolus)

přímý (direktus) - delikvent věděl, že může způsobit škodlivý následek a chtěl jej způsobit,

nepřímý (eventuální) - delikvent věděl, že škodlivý následek může způsobit a pro případ, že jej způsobí, s tím byl srozuměn,

B) Nedbalost (culpa)

vědomá (lata) - delikvent věděl, že může škodlivý následek způsobit, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že jej nezpůsobí.

nevědomá (levis) – delikvent nevěděl, že svým jednáním může způsobit škodlivý následek, ač o tom vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Subjektivní a objektivní právní odpovědnost

Subjektivní odpovědnost předpokládá vždy zavinění (zkráceně „**odpovědností za zavinění**“). Z odpovědnosti se lze **vyvinit** (exkulpace). **Presumpce** x **prokázání** zavinění

Objektivní odpovědnost (zkráceně **odpovědnost za výsledek**) – zavinění se nezjišťuje. Je zde možnost **liberace**, pokud subjekt prokáže, že i kdyby vyvinul veškeré úsilí, které lze od něj vyžadovat, škodlivý následek by stejně nastal .

Pokud není možnost liberace, jde o **absolutní objektivní odpovědnost**.

Okolnosti vylučující protiprávnost trestného činu

- Nutná obrana
- Krajní nouze
- Oprávněné použití zbraně
- Plnění povinností a výkon povolání
- Svolení poškozeného
- Dovolené riziko

Zánik trestní odpovědnosti

- Účinná lítost
- Promlčení trestního stíhání
- Zánik trestnosti přípravy, pokusu, účastenství
- Smrt pachatele
- Milost udělená prezidentem republiky

Druhy trestných činů

Proti životu a zdraví

Proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

Proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Proti rodině a dětem

Proti majetku

Hospodářské

Obecně nebezpečné

Proti životnímu prostředí

Proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci

Proti pořádku ve věcech veřejných

Proti branné povinnosti

Vojenské

Proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy

Správní delikty

- **Přestupek**
- **Jiný správní delikt**
 - Jiné správní delikty fyzických osob
 - Správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob
 - Pořádkové delikty

Soukromoprávní odpovědnost

Sankční následek:

- Restituce
- Reparace

Druhy soukromoprávní odpovědnosti:

- Odpovědnost za škodu;
- Odpovědnost za nemajetkovou újmu;
- Odpovědnost za vady;
- Odpovědnost za prodlení;
- Odpovědnost za bezdůvodné obohacení;
- Disciplinární odpovědnost.

Děkuji za pozornost